

בהערות אלו, נשלחה לחברים הודעת סיכום ביום ג' באדר תשל"ג. איש מחברי האקדמיה לא ערער על המונחים, שהציעה הוועדה המקצועית בהודעה הנ"ל. בישיבת ועד המינוח ביום י"ט באדר תשל"ג, שהשתתפו בה הא' אירמאי, איתן, יוסף בן-גורן, ייבין, מדרן, מלצר, רבין ושלי, נדונו המונחים הנ"ל, והוחלט להביא את המילון לאישור המליאה בשינויים האלה:

- א. מסיבה שבטכנולוגיה צריך לכתוב "משאבת שבשבים גמישים" ברבים, ולא ביחיד. עצם המונח כבר היה בשלבים הקודמים של הדיון.
- ב. מפוק בפ"א דגושה או מפוק בפ"א רפה? מטעמים דקדוקיים העדפנו את הצורה הדגושה.
- ג. במקום "משאבת תיחול עצמי" הוסכם לומר **משאבה מתחלת**.
- ד. הוצע להחליף את המונח "זרימה מידפקת", שהיה כבר במילון למונחי ההידרולוגיה, במלה פשוטה יותר: "זרימה דופקית", והוחלט בוועד המינוח לקבל את ההצעה ולמחוק את המונח שאושר תחילה.

המילון למונחי המשאבות - אושר

ישיבת המאה ושבע עשרה

כיום י"ט באדר תשל"ד בשעות 3.30 - 6.00 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, איתן, בלאו, בן-חיים, ברגרין, אברהם הלקין, ייבין, מורג, מירסקי, מלמד, מלצר, קדרי, רצהבי, שירמן. החברים היועצים האדונים אירמאי, בן-שמאי, כרוידא, גולדנברג, הנמן, ולנשטיין, מיזלש, מיקס, צרפתי, שבטיאל. חברי המזכירות: הגב' בהט והא' מדרן. הצטדקו על היעדרם: האדונים אורבך, שלי.

- סדר-היום: א. הרצאת הא' ג' גולדנברג על הנושא "רוח השפה ומדיניות לשונית".
- ב. העבודה המדעית.
- ג. הודעה על כחירת חברים.

הא' גולדנברג מרצה על

"רוח השפה ומדיניות לשונית"
לאור התפתחויות בשפות שמיות חדשות

דיונים בלשוניים לא-מעט נזקקו למושגים הקשורים ב"זהותה העצמית" של לשון או של משפחת לשונות. כיום אין מרבית עוד להשתמש בכיטוי "רוח הלשון", אולם הנוהג להציג לשונות בעזרת "תכונות אופייניות" לא פסק.

זכורה לרבים הגנות שתלה אחד מגדולי חוקרי העברית, ג' ברגשטרסר, בלשוננו המתחדשת. על שהיא מכסה, בכיכול, בלבוש עברי מהות לשונית זרה, אירופית⁽¹⁾; ומי שסבור שיכולה להיות (כלשון ברגשטרסר) "לשון אירופית בלבוש עברי" מניח מן הסתם מעין מהות טראנסצנדנטלית, אשר רק היא קובעת את הזהות האמיתית של לשון.

במיוחד מקובל להחיל "תכונות אופיי" מזהות על משפחת לשון. וכבר יש ספרות ניכרת גם על תכונותיהן האופייניות של השפות השמיות. בעיונים מסוג זה דבק בהכרח בלפול מושגי-יסוד, שהרי סוג המיון, שעל פיו יש בכלל קיום לכינוי - "שפות שמיות", הוא זה המאחד לשונות שוות-מוצא, וכידוע אין המיון הגנטי-גיניאלוגי חופף בכל המקרים (או אף ברובם) את המיון הטיפולוגי. כפי שציין א' מיה (I 101) בבהירות האופיינית לו, "כאשר שתי שפות בנות משפחה אחת מתקיימות (והכוונה לקיום ברציפות היסטורית-חברתית), השתייכותן לאותה משפחה אינה ניתנת לשינוי, יהיו אשר יהיו הגלגולים שתעבורנה, ואפילו לא יותירו השינויים אשר יבואו עליהן שום זכר למוצאן המשותף"⁽²⁾. ה ט י פ ו ס הלשוני, כנגד זה, אינו נכס קבוע של הלשון, הוא נתון להשפעות ולשינויים ועשוי להתחלף ברכות השנים. תהליכים של שינוי טיפוס-מבנה ידועים, למשל, היטב מלשונות שהיו סלנטטיות ונעשו אנליטיות. המסקנה מהפרה זו נראית פאראדוקסאלית: שמירת הזהות המקורית קשורה פעמים רבות בהתפצחות לאופי המקורי. הגבולות בין טיפוס-מבנה אינם זהים לגבולות שבין משפחות-לשון; זהות המוצא מתגלית לא בקרבה הטיפולוגית כי אם במורשה המטריאלית; לא בתכונות הדומות, אם להשתמש בדימויים מתורת התורשה, אלא בגנים השווים.

מה שקובע, למשל, במורפולוגיה השמית-חמית את תו המשפחה אינו העיקרון של מציאות נטיית-פועל עם צרפני-גוף תחיליים, אלא זהותם האטימולוגית של הצורנים עצמם.

מן הנאמר עד כה אין להסיק את המסקנה כאילו החומר הלשוני תמיד יציב יותר מטיפוס-המבנה. שְׁחִיקַתְם של האלמנטים שמהם בנויה הלשון היא מתמדת וקשורה בתהליך של תחלופה והיווצרות מחודשת, יהא זה עקב השפעות של סובסטרטום או אד-סטרטום וכיוצא בהם, או עקב השינוי הספונטאני הקבוע בטבע לשון האדם. אבל התחנה על אמתות כאנאליות אלה אין בה עניין רב. חשובה יותר העובדה כי לא כל מרכיבי הלשון עמידים במידה שווה בפני תהליכי השינוי. יש רבדים בלשון שקיומם טבוע בחותם הארעית ויש שדרגת יציבותם גבוהה ביותר.

G. Bergsträsser, *Einführung in die semitischen Sprachen* (München 1928), p. 47 (1)

A. Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale* I (Paris 1921) p. 101 (2)

נראה לי ראוי להרהר בשאלה שמא ניתן לתרגם רפיפות ויציבות כאלה למושגים ערביים, ולומר כי אותם רבדים שבכל תולדותיה של לשון (או משפחת לשונות) פושטים צורה ולובשים צורה, או משליכים את הישן וקונים במשיכה מן הבא ליד, פחות חשובים הם בשמירת רציפותה ההיסטורית והחברתית של הלשון (או משפחת-הלשונות), ואילו היסודות היותר חסינים, המגלים עמידות רבה יותר גם בפני השפעות מבחוץ, הם גם, לפחות בדיעבד, הגוכרים בחשיבותם, בהיותם קובעים במידה רבה יותר את "רוח הלשון" ואופייה. לא ייתכן כלל, כי הבא לטפח, לפתח, לתכנן ולהורות לשון כלשהי, לא יתאמץ להבחין בין הטפל לעיקר, להתעלם ממה שהוא ממילא ארעי במהלך חייה של הלשון ולהקפיד כמה ששייך לגרעין המוצק, אשר סיכווי עמידותו רבים יותר.

כיוון שאנו עוסקים במשפחת השפות השמיות, נוכל לבדוק את רובדי הלשון השונים מנקודת-מבט זו לאור התפתחויות שהן לפעמים מרחיקות-לכת, שבכמה מן הלשונות השמיות החדשות.

אין פלא, כמובן, בכך שהמערכת הפונולוגית מתגלה בבירור כרגישה והרופפת ביותר, שהרי גבולות תפוצתן של תופעות פונטיות ואף של מערכות פונולוגיות שלמות חוצים לפעמים לשונות, וכמעט תמיד חוצים הם משפחות לשון.

הגבול בין מערכת עיצורים שיש בה $\times$ ו- h (ח) לבין מערכת שיש בה התלכדות של שני אלה ל- $\times$ (כ), חוצה את העברית המדוברת כיום (לפי מוצאם הגיאוגרפי או העדתי של הדוברים), ואין זה שינוי קל בעל ערך שולי. מענף אחר של השפות השמיות, מן החבשית, אפשר להביא דוגמה מובהקת עוד יותר: הגבול בין האזור (הצפוני) אשר בו נשתמר העיצור ξ לבין האזור (הדרומי) אשר בו הוא התלכד עם ζ חוצה את האמהרית.

כדי להיזכר בחטף עד כמה נתונה לשינויים מפליגים הרקמה הפונטית של הלשון די אם נראה את הצורות שקיבל בלשונות שמיות שונות המספר "אחד":
 'ahad (ערבית) xā (ארמית מזרחית חדשה), and (אמהרית), att (גוראה).
 כאשר לשון מדוברת על סובסטראטום זר, את ההיגוי המקורי קשה לדובר לסגל וקל ללשון לאבד.

בתמונה ההגאית אין לשפות השמיות שום בסיס משותף זולת המערכת הפרימיטיבית של המוצא המשותף. במערכת הפונולוגית העמידות בפני השחיקה היא, לפיכך, מינימלית והפתיחות להשפעות זרות מקסימלית. לאוצר המלים יש מעמד מכובד הרבה יותר מאשר לאוצר הפונמות. אין לתאר תחלופה מרחיקת-לכת ומהירה באוצר המלים כפי שזה קורה במערכת ההגאית. בכל-זאת פתוח אוצר המלים לשאלות רבות (גם אם לא בכל השפות באותה מידה). גוסף על המלים הנשאלות כצורתן נפוצים עוד יותר תרגומי-השאלה. תרגום-שאלה הוא הכלל במגע בין-לשוני, ורק במקרים של חריקות צורמות נותנים אנו דעתנו ל- calque. כל מלאכת המינוח היא בעיקרה יצירה מכוונת וביודעין של ביטויי calque לרוב. כבר בעצם הביקוש אחר מונחים בלשון אחת שיהיו מקבילים למונחים בלשון אחרת נחרץ גורל יצירת המונחים המכוונת.

תהליכים סמנטיים הגורמים תזויות בהיקף המשמעויות ובתחומי תחולותיהן אינם פוסקים כמובן לעולם. בחלוקת עולם המושגים לקטיגוריות משמעיות קובעים לא הגבולות בין לשונות ומשפחות, אלא הגבולות בין תרבויות. אם יש בכלל ממש במושג Eigenbegrifflichkeit ואם יש בכלל למושג זה השלכות בלשוניות

כלשהו, הרי כרי כי בממד ההיסטורי חסר הוא כל מוכן. למרות כל אלה הדברים משתמר לדורות רבים גרעין כלשהו מאוצר המלים המקורי, אשר גם אם אין בו יָאֵי לקביעת הקשרים הגיניאלוגיים של הלשון, יש בו חשיבות רבה ביותר בשימור הרציפות הלשונית.

הבדלים גדולים יש בין מצבי-לשון שונים באשר לגלגולי המכנים התחביריים. השפעת הסובסטראטום כאן מכרעת, ושינוי כזה מטיפוס משפט אחד לאחר כמה שקשור לסדר האיברים, למשל, מתועד כשפות השמיות כבר מימי קדם. אבל תופעות תחביריות הקשורות ב"מלים דקדוקיות" מסוימות או בצורנים מסוימים, כמו מעמד מלות היחס, באלה משפיעה המורשת המטריאלית (גם אם לא לנצח) על היציבות הטיפולוגית.

מן השפות השמיות החדשות המדוברות באתיפיה נוכל ללמוד, בין היתר, על מידת ההתנגדות של מלות-יחס ראשוניות (כמו ב-, ל-) להיפוך סדר האיברים, שהיא גדולה יותר מזו של שמות, ואף של שמות שהם חלק מביטוי-יחס מורכבים: ברוב הלשונות הללו קודם הקונה לקניין בצירופים המקבילים לסמיכות העברית: בית-מלך יהי באמהרית, למשל, Yä-nagus bet (מילולית: "של-מלך בית"), גם תוכו של בית הופך ל- yä-bet wast ("של-בית תוך"), אך כנגד זאת תישאר באותה שפה, מלת-יחס ראשונית הנסמכת לביטוי שמני לפני אותו ביטוי שמני: בתוך הבית (ב) bā-bet wast [של-בית תוך]. מלת-היחס ב- נראית כמסרבת בעקשנות לשנות מעמדה מפרפיקסלית לסופיקסאלית אף-על-פי שבכך היא משבשת את עקיבותו של המבנה הדורש כי הנסמך יאחר לסומך. אבל גם עקשנות זו עשויה להישבר: בלשון הררי השכנה לאמהרית היפוכו של הסדר המקורי הושלם בכך שגבר גם על דבקותן של מלות-היחס במעמד התחילי. בתוך הבית יהיה בהררי (מילולית: "בית תוך-ב").

שינויים יסודיים בתחביר הפועל עלולים לגרור התמוטטות מערכת הפועל הקדומה בכלל: בארמית המזרחית מוצאים לרוב את המבנה ה"ארגטיבי": למשל, בסורית, קָרִין לך כתבא (מילולית: "קרואים לך הספרים") במקום "קראת את הספרים"⁽³⁾, אבל בארמית מזרחית חדשה דחק המבנה ה"ארגטיבי" את המבנה האקטיבי לחלוטין עד שלא נשאר זכר לכל המערכת הקודמת ונעלמו כל הצורות הנוטות המקוריות של הפועל.

שינוי לסדר-איברים של מגדיר-מוגדר וכן משלים-מושלם לא נעצר לפני השפות השמיות.

הרמה היציבה ביותר בלשון היא, עם זאת, ללא ספק מערכת הצורות. בתחום זה נהגו תמיד ליחס לשפות השמיות תכונה טיפולוגית יסודית, והיא היחס בין עיצורים לתנועות במבנה השורש והסכימה, כשהעיצורים ממלאים את התפקידים הראשיים במבנה השורש ואילו לתנועות חלק נכבד ביותר ביצירת הסכימה הדקדוקית. בגלל תכונה זו סיווג, למשל, ר' פון הומבולדט את השפות השמיות בין "הלשונות הסרטות מן המסלול המתאים ביותר להתפתחות הרוחנית"⁽⁴⁾, כיוון שחלוקה זו בין עיצורים לתנועות, שאותה הוא ראה כתופעה יחידאית בתולדות הלשונות, גורמת לדעתו

E.Y. Kutscher, "Two 'Passive' Constructions in Aramaic in the Light of Persian", *Proceedings* (3) of the International Conference on Semitic Studies (Jerusalem 1969) p. 151-132

Wilhelm von Humboldt, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts* (Berlin 1836), 23§ (4)

לְכַפֵּיָהּ בתצורה. אמנם עיון מעמיק יותר יגלה שאין תכונה זו בלעדית לשמית, אבל עיקר טענתו של הומבולדט היא נגד אי-היכולת לבטא את השורש השמי, ובה הנחת הבלעדיות נראית נכונה. כך או אחרת, דגמי הנטייה השמיים מגלים יציבות וחיוניות בכך שהם מסוגלים לקלוט גם מילוי לקסיקלי שאול. בעברית דאי להזכיר מלים כמו פִּיס, סַנְגָר, טַלְפֵן, מְפוֹסְטֵר, מְזַפֵּת, התפנצ'ר, מְגֵנוֹט, מְבּוֹלְגוֹן, בערבית - talfaza "שידר בטלוויזיה", ta'aqlama "התאקלם", tarraka "עשה לתורקי" mutarbaş "מתורבש", "חובש תרבוש" וכו'.

באמהרית יש diqunna "משירת דיאקון" (מן diacon), hakmanna "רפואה" (מן hakim), kommäkä "בידח" (מן comic), dännäsä "רקד" (מן dance), tábwaqqäsä "התאגרף" (מן box) וכיו"ב.

כאן השאילה לקסיקלית, כמוכּוּן, ולא מורפולוגית. אשר לצורנים עצמם, יש ליברליות רבה יותר באשר לצורני הגזירה (שפעל, קטנצ'יק). אך גם כאן ההגבלות נוקשות למדי.

צורני הנטייה, כנגד זאת, אינם ניתנים להישאל באופן אינדיכידואלי, ואילו שאילת מערכת הנטייה כולה פירושה החלפת הלשון. אף שיכולה מערכת הנטייה להשתנות (תוך רציפות הלשון) עד לבלי הֶפֶר, הריהו היסוד הבולט ביותר המציין את מה שהוא יחסית הקבוע והעומד בלשון.

אם אמנם יש תוכן ערפי לעובדות שהעלינו, כי עתה יהא עלינו להקפיד כלשהו על ענייני הדקדוק (ובייחוד המורפולוגיה) בטיפוח הלשון, לא להקל ראש גם בתשומת-הלב לתופעות הקשורות במורפו-סינטקס, למשל לעמוד נגד חריגות בסדר הסומך והנסמך וכו' ושימוש הלשון הקשור במלים דקדוקיות, ואילו לגבי אותן רמות-הלשון שממילא הן לעולם ארעיות ביותר לנהוג אמות-מידה מעשיות בעיקר ולא להתאבל עקב הגילוי שחלו בהן שינויים רבים. יש יתרון לא מבוטל לתרגום שאילה במינוח (בגבולות השכל הישר), ואין תקווה למעשה לקלוע בדיוק אל מובני מלים באשר לשמה של ציפור או לציונו של מושג רוחני השייכים לעֶבֶר, מאחר שהמיון של המציאות עצמו לא ניתן לקיימו. הדמות הפונטית של הלשון תהיה מבחינת טיפוח רציפות ההבעה הלשונית, האחרונה בחשיבות.

ב. הא' בן-חיים: לפני שנתיים עלתה דרישה מצד החברים, שהאקדמיה במליאתה תדון גם בעניין עבודתה דיון כללי, ותינתן הזדמנות לחברים לשאול שאלות וגם להשיג השגות על דרכי העבודה, כשם שניתנת להם הזדמנות לשאול ולהשיג על הצעת התקציב. הבטחנו להביא לפני המליאה סקירה כללית על הנעשה בתחום עבודתה השימושית של האקדמיה וגם תכנית, שהציעה המזכירות המדעית ושאישרה המנהלה לעבודה בשנת תשל"ז. הדבר היה צריך להיעשות בראשית שנת תשל"ד. לא יכולנו לעשות זאת, ואני מבקש להתנצל על שלא נעשה הדבר, והסיבות לכך ידועות לכול. אנו מביאים עתה דו"ח על פעולות האקדמיה ללשון העברית בשנת תשל"ג - עי' זיכרונות האקדמיה יט-כ, עמ' 165-167 - ואת התכנית לשנת תשל"ד. ולפניכם עוד סקירה על מצב העבודה במילון ההיסטורי:

בחודש אב תשל"ג פרסם המפעל סקירה מפורטת על המילון בחוברת "סיכומים ותכניות", שנשלחה לחברים ובה גם פירוט כל המקורות שכבר עובדו ומקורות שהם נתונים בעיבוד במערכת המילון.

במחצית השנה שעברה למן פרסום הסקירה לא חלה התקדמות ניכרת במפעל, שהרי חלק ניכר מן העובדים השתתפו במלחמה, ועדיין שלושה מהם מגויסים מאז ולא חזרו לתפקידם.

מאז חודש טבת העבודה במדור הספרות העתיקה נעשית כמעט במתכונתה הקודמת, ואילו במדור הספרות החדשה עדיין יש לנו פיגור קשה מפני שכל שלושת המגויסים הנ"ל הם מן העובדים במדור זה. נוסף על כך האחראי לכל עבודות המחשב המשמש את כל שלושת המדורים נקרא למילואים ויש תכניות שהוכנו ולא הגיעו עדיין לכלל ביצוע.

וזה המצב בשעה זו:

א. מדור הספרות העתיקה

(א) בתקופה זו נסתיימה בדיקת הקונקורדנציה לתקופות ג-ד (למנ 200 לפנה"ס עד 300 לספירה). הקונקורדנציה מכילה כ-70 כרכים, היא ערוכה לפי סדר א"ב של הערכים והמובאות שבה נתונות לפי סדר הכרונולוגיה של המקורות. בכלל הכרכים הנ"ל כ-10 כרכים של רשימות לקסיקולוגיות, ערוכות כמקובל בעבודתנו.

(ב) עתה כל עובדי המדור עוסקים בהתקנת מקורות של תקופות ה-ז (300-1000 לספירה) למחשב, והם:

תלמוד בבלי: פסחים, סוכה, מועד קטן, חגיגה (עבודת הניקוב נסתיימה), בבא-קמא, בבא-מציעא, עבודה זרה, כתובות, זבחים, כריתות. תלמוד ירושלמי: מסכת שבת.

מדרשים: דברים רבה-ליברמן, איכה רבה, מדרש תהלים (עבודת הניקוב נסתיימה), הפירוש לברייתא דל"ב מידות (עבודת הניקוב נסתיימה), פרק קניין תורה (עבודת הניקוב נסתיימה), פסיקתא דרב כהנא, מסכת כלה (עבודת הניקוב נסתיימה), שמחות דר' חייא (עבודת הניקוב נסתיימה), כ-20 מדרשים זעירים (עבודת הניקוב נסתיימה), דרך ארץ רבה וזוטא, שבע מסכתות קטנות, מסכת סופרים, הפירוש למגילת תענית.

ספרות הקראים: סלמון בן ירוחם, מלחמות ה'; בנימין אלנהאונדי, ספר המצוות (עבודת הניקוב נסתיימה); דניאל אלקומסי, פתרון שנים-עשר. ספרות הסוד: אותיות דר' עקיבא נר"א ונר"ב, מדרש אלפא-ביתות, מרכבה רבה וקטעי היכלות (עבודת הניקוב ככולם נסתיימה), ספר הרזים.

(ג) מקורות נוספים מתקופות ה-ז נסתיים עיבודם בשנים שעברו, ואלו הם: מדרשים: בראשית רבה, ויקרא רבה, אליהו רבה ואליהו זוטא. פיוטים ושונות: פיוטי הדותא, פיוטי יניי, מגילת אחימעץ. ספרות הסוד: ראיות יחזקאל, היכלות רבתי והיכלות זוטרת, מעשה מרכבה, שיעור קומה, הכרת פנים, ספר חנוך ג, מעשה בראשית.

ב. מדור הספרות החדשה (למנ 1750 ואילך)

אנו מבקשים להסב את תשומת לבכם לעמוד 29 סעיפים א, ב של החוברת "סיכומים ותכניות", ונוסיף:

(א) נסתיימה לפני ימים מעטים הכנת התכניות למחשב כדי להשיג קונקורדנציה של המלים בכל המקורות שבתקופה זו, שכבר עובדו (כ-850,000).

- אולם מחמת היעדרו של מר בושריה עדיין לא נוסתה התכנית וממילא לא נדפסה הקונקורדנציה. אנו מקווים שעד סוף מרס תידפס.
- (ב) נוסף על החומר הנ"ל נוקבו מקורות נוספים המכילים כ-400,000 מלים. אלה לא יפורקו לערכים עד שייבדק החומר שכבר עובד (לצורך זה הוכנה הקונקורדנציה) כדי לתקן תחילה את הטעויות ואף להכריע בדברים עקרוניים (לא מעטים) הנוגעים לקביעת ערכים במילון.
- (ג) בסוף 1973 קיוונו לפרסם ברבים חוברת המקורות לסוגי הספרות היפה בשנים 1860-1920. לצערנו חל כאן עיכוב. אנו מקווים שהקיץ תושלם העבודה. כביורר מצב העבודה שהיה לנו כלפני חודשיים הגענו לכלל מסקנה, שיש צורך להכפיל (עד שני מיליונים) את מספר המלים שאנו מבקשים להפיק מן המקורות האלה כדי שנהיה בטוחים יותר, שייצג המבחר את כלל הלשון ביתר נאמנות. התוספת הזאת אף היא גורמת להארכת העבודה בהכנת רשימת המקורות.

ג. מדור הניקודים (מפעל "אוצר מלים וצורותיהן")

נוספו כ-3,000 כרטיסים של תיבות מנוקדות על 12,000 שנוכרו בחוברת "סיכומים ותכניות" (עמ' 32). ההכנה המדעית בהם נסתימה, אבל עדיין לא עובדו במחשב.

מן התכנית לשנת תשל"ד:

עבודת המליאה והמנהלה - כרגיל.

בתחום המינוח תפעלנה הוועדות שפעלו בתשל"ג ותמשכנה עבודתן באותם פרקים שעסקו בהם ובפרקים נוספים.

ונוסף עליהן (ועדות שפעלו בשנים הקודמות):

מונחי גיאודזיה

מונחי התעבורה

מונחי הנורטות

מונחי בניית דרכים

מונחי תכנון ערים

מונחי הציוד לעבודות עפר ולמחצבות.

ועדות חדשות:

מונחי ההנדסה הכימית

מונחי כימיה פיסיקלית.

תימשך העבודה בהשלמת כללי הנטייה בדקדוק, במעקב אחר כללי הכתיב ובפרסום כללי התעתיק, בבדיקת כללי הפיסוק.

יימסרו לדפוס מילונים למונחי הספרנות, למונחי הכימיה, למונחי המשאבות,

למונחי הגיאודזיה, למונחי הריצוף וחיפוי הקירות ולמונחי הפיסיקה (תורת החשמל).

יוסיפו לצאת כתבי העת: "לשונו", "לשונו לעם", "זיכרונות האקדמיה".

ינתן כמקודם שירות לציבור ולמוסדות ויימשך הפיקוח על לשון השידורים.

מפתח כולל למונחים

במחלקת המיכון שבמערכת המילון ההיסטורי בסיוע המזכירות המדעית נמשכה הכנת המפתח הכולל של כל המונחים שנקבעו במילונים וברשימות המונחים של האקדמיה.

אסיים בפרט חשוב מהחלטות ועד הפרסומים:

אושר לפרסום ספרו של יהושע בלאו, "תחיית הערבית הספרותית בתקופה החדשה והקבלה בינה לבין תחיית העברית", וספרו של בן-ציון גרוס על השמות בסופית ן, ן. -ן.

הא' מדן: לפניכם נמצא חומר, הכולל דין-וחשבון על פעולות האקדמיה ללשון העברית בשנת תשל"ג, וכסופו משהו מן התכנית לשנת תשל"ד. דבר זה הוכן לפני התחלת שנת תשל"ד, היינו לפני ראש השנה, לפי דרישה שדרשה המנהלה מאת המזכירות להכינו לקראת אחת הישיבות הראשונות של שנת עבודה זו. הדברים הוכנו כבר מאז, ומאז הם מונחים באותה צורה שנעשו לפני ראש השנה, אלא שלא הוגשו לידי המליאה. הואיל והישיבות נדחו בשל המצב, ולא היה אפשר לקיים לא ישיבות המנהלה ולא ישיבות המליאה מיד אחרי ראש השנה ואחרי סוכות, נשתהו הדברים עד כאן. יימסר תחילה בסעיף הראשון של הסקירה - דין-וחשבון על הפעולות בשנה שעברה.

אם תעשו חשבון של מספר הוועדות שעבדו, תמצאו, שהכמות אינה משיבת רצון; היא קטנה ומצומצמת ממה שהייתה בשנים הקודמות - במקום שהיינו כולנו רוצים שהעבודה תגדל. כבר נאמרו הסיבות בשנים הקודמות, מדוע לא כל מה שרצינו לעשות אמנם נעשה: שלא קל להפעיל את חברי האקדמיה היושבים בוועדות, כי כל אחד מהם עסוק בעניינים אחרים וקשה לתאם זמניהם. וסיבה נוספת, והיא - שמנגנון המזכירות המדעית של האקדמיה מצומצם מדי, ותובע הרחבה אפילו לשם קיום העבודה במתכונתה, קל וחומר לשם הרחבת העבודה, וכבר התלוננו על כך לפני שנה. ועתה הצטמצם מנגנון זה עוד יותר, בעיקר עם פרישתו של הא' איתן מעבודתו במזכירות המדעית.

המנהלה נתנה דעתה על כך. היא יושבה על כך לפני יותר משנה וקבעה, שהמזכירות המדעית זקוקה באופן דחוף לארכועה עובדים נוספים בתפקידים שונים בירושלים בחיפה ובתל-אביב, אלא שעניין זה עד כה לא הצליח. התפקיד העיקרי שבהם, שהמנהלה מעוניינת בו לשם הפעלתה של המזכירות המדעית זו משרה לאדם, שימלא את עיקרי התפקידים שהיו בידי הא' איתן, ובמיוחד ריכוז העבודה המעשית של המזכירות והוועדות, ובעיקר עבודת המינוח. הוכרוזו מכרזים, נבחנו מועמדים. מועמד אחד כבר נמצא אולי ראוי להתחיל בעבודה לניסיון. גם הוא רצה בכך, אלא שברגע האחרון התחרט, כי עדיין הוא תפוס לשנה או לשנתיים ועסוק בעיסוקים אחרים.

עניין זה של ריכוז העבודה השימושית והמינוח במיוחד לא בא לפי שעה על תיקונו.

והיא הסיבה לדלות חלקה הראשון של הסקירה.

אשר לחלקה השני אמרנו - "מן התכניות", ולא "תכניות לשנת תשל"ד". שכן לשם הכנת התכניות של עבודת הוועדות דרוש כינוס של הוועדים, בעיקר של ועד המינוח, שיקבע מהם הדברים הישנים והחדשים, שצריכים להימשך ולהתחדש בשנת

העבודה. ושוב לרגל המצב עדיין לא התכנס הוועד הזה, ומה שהכינה המזכירות, וקראה לו "מן התכניות", אינו כולל אלא אומדן של אנשי המזכירות על פי העבודה שנעשתה בוועדות ובשאר ענפי העבודה של המזכירות המדעית בשנה שעברה - אומדן מה הם ענפי הפעולה, שעודם נמשכים וצריכים להימשך, ומה הם הענפים החדשים, שכבר יש החלטה להתחיל בהם. לכן יש כאן מניין של כמה ועדות הממשיכות לעבוד, וכמה ועדות חדשות, שכבר הוחלט עליהן בשנה שעברה. בתוספת לדברים הכתובים על הדברים שנעשו בעיקר בתחום הפרסומים וההוצאה לאור, שהם בהכנה או בסיום, יש להוסיף עוד כמה דברים. לפני ימים אחדים יצא מפתח לעשרה כרכים של "לשוננו" - כרכים כ"ו-ל"ה - המשך למפתח של עשרים וחמישה הכרכים הראשונים, שיצא לפני שנים אחדות. המפתח עשוי לפי אותם מדורים: מפתח מחברים, מפתח מאמרים, מפתח העניינים והמלים והמקורות המתפרשים. ניתן לומר, שהמפתח ערוך באופן משובלל יותר מן המפתח הקודם, בעיקר משום שעורכו למד מן הניסיון של המפתח הראשון.

כרך כפול של זיכרונות האקדמיה י"ט-כ לשנות תשל"ב-תשל"ג כבר נתון בהדפסה. אני מקווה, שיצא תוך חודשיים. מן המילונים הרשומים כאן, כמילונים המקצועיים העתידיים לצאת, אחד מהם כבר יצא, ואחדים מהם נתונים בדפוס, ועתידיים לצאת בשבועות הקרובים. זה שנתיים נמצא בהדפסה כרך גדול של כתבים מקובצים של החכם מיכאל וילנסקי, שיוצא במימונה של משפחת המחבר וירשיו. זה יהיה כרך גדול של 400-500 עמודים. המחברים רובם נכתבו עברית, וחלקם - כשליש מהם - תורגמו לצורך הכרך הזה מגרמנית, מצרפתית ומאנגלית. הדברים חלקם כבר בהגהות אחרונות. יש להניח, שהכרך יראה אור בחודשים הקרובים. נמסר להדפסה ספר חדש מסדרת "מחקרים ומקורות", ספרו של הא' בלאו על "תחיית הערבית הספרותית בתקופה החדשה והקבלות בינה לבין תחייתה של העברית". ועד הפרסומים דן ואישר עוד פרסומים. גדולים בתוכנם ובכמותם, אבל מחמת קשיים טכניים ותקציביים עדיין לא נמסרו להדפסה. בתחום הפרסומים כנראה יימסר בקרוב לדפוס כרך נוסף ואחרון של "עברית וארמית נוסח שומרון" של הא' בן-חיים.

הא' איתן: יש מקום להוסיף עוד משהו לעניין הפרסומים היוצאים השנה. סוף סוף נגמרה עריכת המילון הגדול למונחי הספרנות, ויש תקווה שנראה אותו בשנה זו. מלבד זה המילון הטכני למונחי הטיחה ולמונחי חיפוי קירות ותקרות מוכן לאישור, וכבר אפשר להוסיף אותו ברשימת הפרסומים העתידה לצאת.

הא' בן-חיים: מצאתם בחומר סקירה על מצב העבודה במפעל המילון ההיסטורי. אני רוצה להזכיר לכם, שלמפעל זה יש מועצה קבועה. היא קובעת את דרכי העבודה ואת היקף העבודה, והדין-וחשבון הכולל נמסר בחודש אב בקונגרס למדעי היהדות. גם פורסמה חוברת, וצירפנו רשימה נוספת לחומר שהפצנו בין החברים. אם יש שאלות בתחום זה, אני מקווה, שנוכל להשיב.

בדרך כלל אני רוצה להזכיר, שכבר מוכנה בידנו קונקורדנציה לשימוש פנימי של יצירת לשון התנאים עם מובאות וגם עם רשימות דקדוקיות, כדרך שפרסמנו בספר של בן-סירא. זו כוללת כ-70 כרכים וכל כרך כ-250 עמודים.

הא' אירמאי: אעיר משהו בדבר ההפצה. צד זה הוא נקודת החולשה שלנו, אם כי אנו עושים עבודה רבה. בחיפה בלבד פרסמנו בשנה הקודמת שלושה מילונים, ומילונים נוספים נמסרו להדפסה. השאלה היא: כיצד יש להוציא את המילונים האלה מערמת הספרים ולהביאם לציבור? בטכניון נהגים לצרף לידיעון השבועי, המתחלק לחברי הסגל, עלון ובו מבחר המונחים שנתחדשו, במיוחד מונחים שהם בעלי עניין לכלל. זו דרך של הפצה. אני ממליץ שבמוסדות אחרים, באוניברסיטאות, למשל, ייעשה דבר דומה. אותם חברי אקדמיה, שהם גם מורים במוסדות להשכלה גבוהה, מן הראוי שיציעו הצעה דומה למזכירות במוסדותיהם, שהרי כל המוסדות מפרסמים "ידיעון".

דרך שנייה של הפצה, שהאקדמיה לא הצליחה בה, היא מכירת המילונים המונחים במחסנים כאבן שאין לה הופכים. ההפצה חלשה מאוד. דומני, שמן הראוי להקדיש תשומת לב רבה לכך, שהרי תפקידנו הוא לא רק לאשר מילון, אלא גם לדאוג להפצתו.

מצער הוא, שמשרד החינוך והתרבות ובתי הספר למיניהם אינם מקפידים על שימוש במונחים שאישרה האקדמיה בספרי הלימוד. ספרי הלימוד מלאים מונחים וצורות כתיב, שאינם מקובלים על האקדמיה ולא נתאשרו על ידיה. גם העיתונות אינה מקפידה על השימוש בקביעות האקדמיה. וכך, למשל, האקדמיה אישרה בכל מילוניה את המונחים "אופקי" ו"אנכי". והנה בכל התשבצים המופיעים בעיתונים מופיעים הביטויים "מאוזן" ו"מאונך". מן הראוי שמישהו יפנה את תשומת-לבם של בעלי התשבצים, שמונחים שאושרו לפני כשלושים שנה, טרם הגיעו לידיעתם. היה אז דיון ממושך והוחלט ש"אנכי" טוב יותר. הביטוי "מאונך" בוטל בראשית שנות הארבעים.

אעבור לעניין רציני יותר, וזהו עניין של כוח אדם. בחיפה יש לנו מזכיר פעיל, שהדפיס בשנה אחת שלושה מילונים. אבל הוא אינו איש הלשון העברית, אם כי הוא יודע עברית לא רע ולשונות זרות, וקיבל חינוך של מהנדס המבין בנושאים טכנולוגיים.

יש לנו תקן למזכיר לשוני, וזו השנה השלישית, שאנו מחפשים מועמד מתאים, ואיננו מוצאים. אני מסביר זאת בשלוש סיבות: עם ריבוי האוניברסיטאות ופתיחת מחלקות וחוגים לעברית, כי מי שיודע עברית מתמנה לאסיסטנט או למרצה וזה מושך יותר את הצעירים המוכשרים. נימוק שני נראה שהעבודה הברוכה של המילון ההיסטורי גם היא מושכת את הצעירים יותר מאשר עבודה מנהלית אפורה של האקדמיה. זוהי, כנראה, גם הסיבה, שהמשאבים הגדולים מופנים לשם - וכך עבודת המינוח סובלת.

על ידי כך יש תופעה, שאולי בתור איש חיפה וחבר בוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה הייתי צריך להתפאר בה, אבל אני מצר עליה. נסתכל בתכנית העבודה שלפנינו, ונראה שרוב הוועדות הפעילות הן בחיפה, ומיעוטן בירושלים ובתל-אביב, תופעה זו אינה בריאה. לא ייתכן, שבחיפה, שיש בה למעשה מיעוט של אנשי לשון,

הפעילות הלשונית מבחינת מספר הוועדות תהיה ביחס הפוך לפעילות במקומות אחרים, שיושבים בהם רוב אנשי הלשון.

אנו חיים בעידן של מעבר למדעי החברה. היכן ועדה למונחי מדעי החברה? עד היום טרם הוקמה ועדה למונחי חוק ומשפט. יש חבר פעיל מאוד באקדמיה, שעושה הרבה במונחי חוק ומשפט, אבל אין זה יכול לבוא במקום ועדת מומחים שתטפל בכך. והוא הדין בכל ענפי מדעי החברה. ישבה ועדה למונחי הפסיכולוגיה, אבל זה לא מספיק. המומחים הלשוניים של תל-אביב וירושלים קרובים יותר לעניינים אלה מאשר הטכנולוגים של חיפה.

סבורני, שהמנהלה חייבת לעשות חשבון נפש ולחשוב, כיצד להתגבר על הבעיה. הבעיות שצינתי - הפצת המונחים שלנו והקמת ועדות בעניינים, שחשיבותם לציבור גדולה יותר אפילו משל מונחי הטכנולוגיה - אלה הדברים, שצריכים לתת עליהם את הדעת והלב.

הא' קדרי: לדו"ח על הפעולות אני רוצה לשאול, מה גורלה של ועדה למונחי התחביר. האם היא סיימה את עבודתה? אם לא, באיזה שלב נתונים דיוניה, ומהו המצב? אני מביע משאלה, שוועדה זו תחיש את עבודתה, כי חרשני שבזמן שהוועדה תסיים את עבודתה כבר תהיה זו מיושנת, שבינתיים ייקבעו מונחים חדשים ויקומו אסכולות חדשות.

אשר לדו"ח על המילון ההיסטורי - שאלותיי הן: כיצד התגבר המילון על החלקים הארמיים שבמקורות? האם דילגו על החלק הארמי או קטעו אותו? האם נכונה מערכת האחסון ללמוד גם ממערכות נתונים אחרות ולתאם את שיטתה עם שיטות אחרות, שנעשות במקומות אחרים כדי שיהא אפשר להשתמש גם במקום אחר, בחומר שנאסף כאן לעתיד לבוא אם לא מיד.

אוחסנו קבצים גדולים. איני יודע, מתי יגיעו לזה. חשוב, שיהיה תיאום בדרכי העיבוד כבר בשלבים הראשונים.

מהי הדרך להשתמש בחלק המילון? האם אפשר להזמין קונקורדנציה או מילון של החומר שכבר הוכנס למחשב, או שזה יצטרך להידחות עד שתיגמר המלאכה כולה ועד אז לא יוכל איש לגשת לעבודה זו? שאלה זו דחופה, ואני חושב, שאנו מגיעים למצב, שעבודות מחקר מתקדמות, שיש בהן כדי לחדש, יצטרכו להתבסס על קונקורדנציה של טקסטים מסוימים. ודאי יהיה ראוי להפנות חוקרים צעירים, שיעבדו על טקסטים, שיש עליהם קונקורדנציה. לשם כך חשוב, שיהיה אפשר להזמין את הקונקורדנציה.

הא' ייבין: אני מבקש, שלא יראו בדבריי ביקורת על מישהו או על משהו. זה זמן לא מעט שיש לי רושם, הרגשה מכל מקום, שעבודתנו היא לריק. ייתכן שגילי אשם בכך. זהו רושם קשה מאוד, והוא גם משפיע על היחס לעבודה. אני יודע את כל התירוצים, גם לא תירוצים סתם, אלא תשובות נכונות. ואף-על-פי-כן, מאז התפטר הא' איתן - והתפטרותו הייתה צפויה לפחות שנה מראש - אין לנו מזכיר מרכז. אני יודע שקשה למצוא. אני יודע, שהיה מועמד, שהסתלק ברגע האחרון; ובכל זאת המצב בלתי נסבל, אין אפשרות להמשיך כך. העובדים היום באקדמיה מוכרחים להתחלק בעבודה באופן שהדברים ייעשו. עובדה היא, שוועד המינוח לא התכנס זה שנה ויותר.

אולי יכולים ועדים אחרים לחיות כך, ועד המינוח אינו יכול. זוהי אחת מהעבודות היסודיות של האקדמיה.

הא' מירסקי ואנכי יזמנו לפני הרבה זמן - הא' מירסקי לפני שנה וחצי, ואני לפני שנתיים ומעלה - דיון בשאלה מה מחייב לגבי הגיית העברית. החלטתו של ועד הלשון עדיין מקובלת על האקדמיה, שיש להשתמש במבטא הספרדי כהלכתו. עבר זמן רב מאוד. סוף סוף עלה בידנו לכנס ישיבה משותפת של ועד הדקדוק וועד המינוח. הישיבה הייתה פתוחה, והוזמן אליה כל מי שמתעניין בבעיה, ולא רק חברי הוועדים האלה. לדאבוני הרב באו מעטים. היה ויכוח ממצה מאוד. הייתה החלטה שיובאו הדברים לפני המליאה, כדי שתבחר ועדה מצומצמת שתעיין בבעיות אלה. מאז הייתה הישיבה לפני שנה ומעלה, לא נמצא זמן להביא את הבעיה לפני המליאה.

הקדשנו ישיבות מספר לתעתיק. הדבר לא נסתיים. כבר חלפו למעלה משנתיים, ועד היום לא נעשה דבר בעניין זה.

הא' שירמן: איני מבקש להשתתף בוויכוח. יש לי שאלה של הדיוט, אבל אני מניח, שהתשובה עליה תעניין רבים. קיבלנו את המהדורה היפה של בן-סירא, שהתקינו אותה בעזרת מחשב. כדאי שנדע, כמה זמן היה דרוש כדי להכין ספר כזה בעזרת המחשב. על פי זה אפשר לדון גם על הבאות.

הא' הנמן: הא' אירמאי הזכיר את עניין התפרצה או ההפצה של המונחים. אני מבקש להעלות אספקט אחד, שנתקלתי בו במקרה בעת שירותי בצבא, שם נדרשו למונחי המכונות דווקא. בכל הטפסים של הצבא מופיעים המונחים של האקדמיה. יש שם אוצר מלים חדשות, אבל האנשים אינם יודעים לקרוא את המלים האלה. הם אומרים מְצַמֵּד במקום מְצַמֵּד, מְגַבֵּה במקום מְגַבֵּה, וכדומה.

הא' מדן: במילוני האקדמיה מלים אלה מנוקדות.

הא' הנמן: ראוי אולי שהאקדמיה תדרוש מן המוסדות הרשמיים (הצבא, משרד התחבורה וכד'), שהמונחים יהיו מנוקדים גם בטפסים המופצים מטעמם כדי למנוע את שיבוש המונחים בשעת היקלטם בדיבור החי.

הא' איתן: תגובה ראשונה על ההערות שהושמעו עד עכשיו: הא' אירמאי הזכיר את מונחי המשפט. כבר כשנה שלמה מתנהל משא ומתן עם בית המשפט העליון על הקמת ועדה כזו. עתה עמדנו לכנס ישיבה של נציגי המשפטנים והאקדמיה לטכס עצה, להתוות את התכנית, את היקף העבודה וסדריה. אולם בינתיים נתגלה, שכבר הוחל במקום אחר - בשיתוף אחד המוסדות של האוניברסיטה העברית - איסוף מונחי המשפט. מצד אחד זה רצוי, ומצד שני זה מסבך את פעולתנו שהזכרתי, צריך אפוא למצוא את הדרך לזווג את הדברים.

להערות של הא' ייבין יש לומר, שוועד המינוח התכנס בשנת תשל"ג כמה פעמים. זו הייתה שנה פורייה מאוד בעבודת המינוח. אמנם בשנת תשל"ד עדיין לא היו ישיבות, אבל הסיבה לכך היא פשוטה: עד עכשיו לא היו לוועד המינוח עניינים לדיון. תפקידו להכין את החומר היוצא מידי הוועדות לאישור המליאה. במקרה לא היה

בחצי השנה האחרונה מילון ולא רשימה של מונחים, שהגיעו לשלב שלפני הדיון במליאה. יש רשימה קטנה של מונחי רפואה, אבל לא היה כדאי לכנס את ועד המינוח ולהביא אנשים מחיפה ומתל-אביב לירושלים לדיון ברשימה יחידה זו, שהשאלות הנותרות לדיון בה מעטות מאוד. בשבוע הבא תהיה ישיבה של ועדת האישורים בחיפה להכין לאישור את המילון הטכני שהזכרתי. אחר כך יובא מילון זה ומונחי הרפואה לפני ועד המינוח - ואז כבר יהיה כדאי לכנס את הוועד.

מה שאמר הא' הנמן בעניין הניקוד של המונחים החדשים נכון וחשוב. פגשתי את מנהל המכס. חלק גדול של העבודה בממלים נעשה עכשיו במקלות. מנהל המכס לא ידע וקרא להן מפולא.

הא' מורג: רצוני להעלות את שאלת מעמדה של האקדמיה בעניי הציבור. נראה לי שהדרך העיקרית, שבה מקיימת האקדמיה קשר קבוע עם הציבור בכללותו, קשר שהציבור ער לו ויודע עליו, הוא באמצעות התכנית, "רגע של עברית". אמנם אין האקדמיה אחראית לתכנית זאת במישרין, אבל היא מביאה לידיעת הציבור רבות מהחלטות האקדמיה. לתכנית זאת יש הדים רבים - ויש המערערים על דברים הנאמרים בה, אבל מכל מקום יש תגובות. אבל בכך לא די. יש סבורים, ואני בתוכם, כי פעולתה של האקדמיה, במכלולה, היא אקדמית יותר מדאי. על כך מצביעה אף העובדה, שאין האקדמיה נותנת דעתה על הוראת הלשון בבתי הספר. היחידה לתכניות לימודים של משרד החינוך פועלת, ככל הידוע לי, ללא זיקה לאקדמיה. האם יודעת האקדמיה על צורכיהם של מורי הלשון, על דעותיהם ובקשותיהם?

עניין זה, האקדמיה והציבור, ודאי שאין לדון בו על רגל אחת. הוא חשוב, ונראה לי, שיש להקדיש לו ישיבה מיוחדת.

לעניין המילון ההיסטורי. אני מבקש, שעניין המילון, שהוא חשוב מאוד, לא יידון אגב שמיעת סקירה כללית על עבודת האקדמיה, ושתינתן הזדמנות לחברי האקדמיה לדון בשאלת המילון.

הגב' בהט: מדברי הא' אירמאי יכול להשתמע, שעיקר כוח העבודה של האקדמיה נמצא בירושלים, ואף על פי שבחיפה כוח העבודה מועט, הרי התפוקה בה גדולה משל ירושלים. האמת שונה בתכלית. בחיפה עובד לפחות אדם אחד במשרה שלמה בוועדות הפועלות שם, ובירושלים רק אדם בחצי משרה. אדם במשרה שלמה עובד במחקר ועוסק בפרסומי האקדמיה ושאר עניינים. הא' מדן אינו עוסק בענייני המינוח.

הא' אירמאי: זוהי הטענה - שאין אנשים במידה מספקת. והתכוונתי בעיקר למספר חברי האקדמיה, ולא למספר העובדים.

הגב' בהט: הא' אירמאי הזכיר רק ועדה העוסקת במונחי הפסיכולוגיה, ולא הזכיר כמה ועדות הפועלות כסדרן, למשל הוועדה למונחי הרפואה, הוועדה למונחי תורת הספרות, הוועדה למונחי הכימיה - שלעת עתה הפסיקה את עבודתה, אבל השלימה פרק חשוב על כימיה אי-אורגנית שיצא לאור בקרוב. יש ועדה למונחים של כלכלת בית. יש ועדות דקדוק שונות, ועדה לכתוב.

אין לשכוח, שהמזכירות מוטרדת לא במעט בשאלות של הציבור, שאלות המגיעות אל האקדמיה בכתב או בעל פה. המזכירות המדעית הוציאה עד לפני זמן מועט את "למד לשונך", ויש להניח שיהיה חידוש לדפים אלה. אף זה נעשה ע"י מי שעובד במחצית משרה. צריך למצוא כוח אדם נוסף, בלי ספק.

הרבה מאוד מן הזמן, הדרוש לעניינים של עבודה מדעית ושל מזכירות מדעית מתבזבז על הזמנת אנשים, חברי האקדמיה, לישיבות הוועדות. מצער הוא, כמה מכתבים צריך לשלוח לחברים, ובעיקר כמה פעמים צריך לנסות להתקשר עמם בטלפון כדי לזמן אותם לישיבה. אם יהיו חברי האקדמיה מוכנים לשתף פעולה יותר עם המזכירות המדעית, יהיו הדברים קלים הרבה יותר, ונגיע לתפוקה יותר גדולה.

הא' מלצר: יש להצטער, שאין קולה של האקדמיה הולך; אין הציבור יודע מה היא עושה, אין היא מנסה כלל להטיל את החלטותיה על הציבור, והציבור אינו אומר "נעשה ונשמע", משום שאינו שומע.

ומהו מצבה של העברית בציבור, בעיתונות? הלשון מתקלקלת מחדש לחדש. בכנסת שומעים עברית איומה. ברדיו ובטלוויזיה שמעתי בימים האחרונים, איך השרים נשבעים אמונים. מתוך 23 שרים רק שר החוץ לבדו אומר: אני נשבע כְּחֵבֶר הממשלה. כל האחרים אמרו: כְּחֵבֶר הממשלה.

נציגי העם אינם משתדלים לדבר עברית מתוקנת. הם מפחדים מפני כל דבר, אך לא מפני שגיאות בלשון. אנו שומעים צירופי-לשון איומים. צריך להיות אדם בכנסת, שיקשיב לנואמים מיד אחרי כל נאום ימסור לנואם רשימה ויעמיד אותו על שגיאותיו.

הא' מדן: יש איש כזה בכנסת.

הא' מלצר: ומה הוא עושה?

הא' מדן: הוא ממציא כל שבועיים חומר לכל חברי הכנסת, ובו תיקונים לדברים שנאמרו.

הא' מלצר: את הרשימה יש להמציא לו לא אחרי שבועיים, אלא חצי שעה אחרי הנאום.

הא' מדן: הוא אינו יכול להכין את נאומיהם מראש.

הא' מלצר: אני חוזר ואומר: צריך להיות איש-לשון בכנסת, שישמע בקביעות את הנאומים והוויכוחים ויריץ פתקאות לחברי הכנסת: אמרת כך, צריך לומר כך! אי אפשר שנציגי העם ידברו עברית גרועה כל-כך. גם ברדיו שומעים דברים נוראים, ולא רק מפי האנשים המוזמנים. תופעה שכחה היא, שהמרואיין דווקא מדבר עברית נכונה, אבל איש הרדיו שוגה וחוזר בעקשנות על שגיאותיו.

הא' מדן: ברדיו ובטלוויזיה ניתנות הערות על כל שגיאה שנאמרה, והן ניתנות ביום שנאמרו, והן ניתנות לא רק לשוגה אלא לכלל העובדים - מלבד ההדרכה הקבועה הניתנת לעובדי השידור.

הא' מלצר: האקדמיה צריכה לכבוש לעצמה פינה יום-יומית בעיתונות. כל יום צריך לפרסם: אתמול שמענו בכנסת כך, והנכון הוא כך; אתמול אמר מישהו ברדיו כך, והנכון הוא כך. אי אפשר שיהיה מרחק גדול כל כך בין האקדמיה לבין הקהל. אנו פועלים ועושים דברים חשובים לדורות. אבל כל נביא שניבא לדורות ניבא קודם כול לדורו. אנו חייבים לפעול לא רק לדור הזה, אלא ליום הזה, לשבוע הזה, ואז ממילא יישארו הדברים לדורות.

הא' אברמסון: אני רוצה להשיב לא' ייבין עניין תגובה למאמר של עיתונאי. אין זה מדויק לומר שלא התעניינו בעניין תגובה כלשהי. דגנו בזה והחלטנו שלא להגיב, וקודם-כול משום שלא נראה לנו האיש ראוי לתגובה. אם מישהו כותב שלא בהקשר לאקדמיה ומטיח דברים כלפי האקדמיה, כי יש לו טענות לממשלה, אי אפשר לנו להיגרר אחרי כל הערה ולהגיב. זה לא לכבודה של האקדמיה ומשום כך החלטנו שלא להגיב, אלא אם כן תהיינה תגובות נוספות.

ב'ה לא היו תגובות נוספות, ונשתתק העניין.

הא' בן-חיים: איני מתכוון להגן על מה שנעשה. המנהלה ביקשה שיהיה דיון כדי שיקבלו החברים מידע על הנעשה. המזכירות, היודעת את העבודה היום-יומית, יכולה להשיב. לצערי איני יכול לומר בדיוק, משום מה לא נתאספה הוועדה למונחי חוק ומשפט או ועדה אחרת. אני מבקש שישמיעו אנשי המזכירות מה שיש להשמיע בעניין זה. אני רוצה להגיב על כמה דברים עקרוניים.

ודאי, אין המצב כפי שאנו רוצים שיהיה. לפחות חלק ניכר של סיבת הדבר נעוץ בעצם המבנה של האקדמיה. האקדמיה, על פי חוק ברור ומפורש, מתוך מגמה ברורה, חייבת לעסוק בשאלות לשון על יסוד מחקר הלשון. ניטלה ממנה הסמכות שהייתה בידי ועד הלשון לעסוק גם בהפצה, מסיבות מסוימות. האקדמיה רצתה לעסוק בהפצת "סחורתה", והיא הדפיסה ירחון "לשונונו לעם", שאינו יוצא בסמכות האקדמיה אלא בסמכות מזכירות האקדמיה - וזה לא במקרה, כשם שאת הדפים של "למד לשונך" הוציאו מטעם מזכירות האקדמיה. זוהי פשרה, שמותר לעשות לפי החוק. האקדמיה חייבת לקבוע את המונחים, לדון בשאלות לשון, להחליט מה חשוב ומה לא חשוב, מה יש להעדיף. אבל תפקידה מוגדר. אין לה מנגנון לצורך הפצה. גם אילו היה לה מנגנון, לא דבר פשוט הוא לדאוג, שיפרסמו בעיתונים שונים את המונחים.

על המכירה איני יכול להשיב. אני יודע שהעניין הזה מסובך. מר בן-מנחם מטפל בכך. אנו רוצים למכור את המחסן. איני יודע מי יהיה מעוניין בכך.

אני רוצה להעיר על שתי שאלות קשות. האקדמיה שלנו כל חבריה עסוקים לצורך פרנסתם במקומות עבודה אחרים, והם מפרישים מזמנם כל אחד לפי יכולתו לעבודת האקדמיה. עשינו חישובים שונים, אולי יש לפתור את השאלה על ידי מתן פיצוי מסוים לחברים, לא משכורת אלא שכר השתתפות בישיבות. היו על כך דיונים לא מעטים. התברר לנו, שאילו הלכנו בדרך זו, היינו צריכים לסגור את האקדמיה.

תקציבנו מצומצם לעבודה והתפקידים רבים, ואין ביכולתנו לשאת בכלם הן מקוצר התקציב והן ממחסור באנשים המוכנים לעשות את המלאכה. יש באקדמיה מספר חברים, שהם בלשנים מקצועיים, מורים באוניברסיטאות. אילו יכלה האקדמיה להציע, שיניחו לעבודה אחרת ויעשו את עבודתם באקדמיה - ברור שהמצב היה שונה. אבל דבר זה לא ניתן לעשות. שמעתם, מה גדול הוא הקושי לזמן את החברים לישיבות.

אני יודע, כי בוועדה למונחי התחביר משתתפים כמה מורים ללשון. אי אפשר לזמן אותם יחד. כי כל אחד מלמד ביום אחר, בשעה אחרת באוניברסיטאות השונות, ובשעה שחבר אחד בוועדה פנוי לעבודת הוועדה, חבר אחר אינו פנוי.

איני אומר, שאין צריך לנסות להתגבר על כך. אחד הקשיים הוא, שהחברים אינם מסוגלים לשאת במעמסה של עבודה רצופה בוועדות במשך השנה. הפתרון הוא - להרבות במנגנון שכיר, באנשים שהם בלשנים המוכנים לעבוד בלשכותינו. בשנים שעברו היה פחות כסף, אבל היה יותר קל להשיג אדם כזה.

כל האוניברסיטאות וכל המוסדות להשכלה גבוהה מתחרים לא רק באקדמיה, אלא גם במפעלים אחרים. אם אנו מוצאים אדם המוכן לעבוד באקדמיה, הוא יעדיף לעבוד במפעל המילון ההיסטורי, ולא ירצה לעבוד במזכירות המדעית. עובדה היא, שהמנהלה מחפשת אנשים ומפרסמת מכרזים. יש לה מקום פנוי למשרה חשובה במזכירות המדעית. היא פרסמה מכרז. נתקבלו תשובות, אבל הפונים הם אנשים שאינם מסוגלים למלא את התפקיד הזה שהוא מורכב, דורש מומחיות רבה בלשון וידיעת מקורות.

השאלה חמורה ביותר. למעלה משנה וחצי אנו מחפשים מזכיר מרכז לכל העבודה השימושית. שיהיה אחראי לארגון, על הצעת תכניות, על בדיקת העדיפויות. הא' איתן, אשר נשא בעול במשך שנים רבות, פרש. שנה שלמה אחר פרישתו הוסיף לשמש כמתנדב באותו תפקיד כדי לתת לנו שהות למצוא אדם אחר. לפני זמן קצר היה לנו מועמד שנראה לנו סביר. היינו מוכנים לתת לו הרבה גם מבחינה כספית. המועמד בא לאקדמיה, ישב והתבונן, ראה את העבודה, ובסוף הודה לנו על הדרך שנהגנו בו אבל הודיע שהוא מצטער; לפי שעה - וזה יכול להימשך זמן רב - אינו יכול לקבל על עצמו את התפקיד של מזכיר מרכז. איננו יכולים להטיל את התפקיד על כל תלמיד באוניברסיטה. אם יש לכם מועמדים, אנשים ראויים המוכנים למלא את התפקיד, אתם מתבקשים להציע אותם.

מה לעשות, ואין לנו אנשים. בלי מזכירים מדעיים, הנושאים בעול העבודה, המכניסים את החומר, בלי אנשי מקצוע הבודקים את החומר לאחר מעשה - אין להוציא עבודה משופרת.

איני יודע, איך ניתן לפתור את הבעיה. כמעט שאין ישיבת מנהלה, שהשאלה אינה חוזרת בה. זהו קושי גדול. זוהי הסיבה, שהפרופורציה השתנתה בין העובדים המדעיים במילון לעומת עובדים בעבודה המדעית השימושית. שם אפשר לקבל אנשים ולהסתפק גם בשאינם מומחים והללו יהיו נתונים להשגחה, בעוד שבמזכירות דרושים אנשים בשלים, שיש להם גם כישרון ארגוני לארגן עבודה אדמיניסטרטיבית מדעית. דרוש לנו מזכיר, שממנו נתבע סקירה כוללת על הנעשה ותכנון העשייה. הא' מדן, שכולנו מוקירים אותו, עסוק כולו בעיקר בכל ענייני הפרסומים של האקדמיה. פרסומי האקדמיה, אם הם יוצאים כפי שהם יוצאים, הרי הכול, מפני שחותם עבודתו של הא' מדן טבוע עליהם. האקדמיה אינה יכולה לוותר על כך, שמה שיוצא על ידה

לא תושקע בו עבודה חשובה בעריכה, אם בסגנון או בעניין אחר. את כל העבודה הזו עושה הא' מדן, שכמעט שאינו עוסק בוועדות.

אחר שפרסמנו מכרז בעיתונות, והייתה מלחמה, אנו מתכוונים לפרסם שוב את המכרז, מתוך תקווה, שכעבור זמן קצר רבים ישתחררו מהצבא, ואלה שלא ראו את המכרז - יראוהו ויציעו את מועמדותם.

האקדמיה, כפי שהיא בנויה, לא יכול אדם לצפות שתעשה את הכול אם לא יהיה לה מנגנון מדעי, היודע עברית, היודע לארגן את העבודה השימושית, היודע ללכת אל הקהל; לשמוע מה הן הדרישות ולהביאן לפני מוסדות האקדמיה - המנהלה והמליאה - כדי שידונו על תכנית בשלה. הצרכים גדולים הרבה יותר ממה שהאקדמיה יכולה לעשות.

מדאיגה אותי מתכונת לקויה שבין המקצועות השונים. כולנו עוסקים בשאלות טכניות, שהן חשובות. אנו חיים בדור הטכנולוגיה: הוועדות עוסקות בכך. אלה צרכים ראשוניים. אף על פי כן יש מקצועות בענפים שונים, שעלינו להכין להם מונחים. משום מה אנו מצליחים להיות פעילים בתחום הטכנולוגיה? משום שעשינו לפני שנים הסכם מוצלח מאוד עם הטכניון. אז היה הטכניון המוסד היחיד במדינה, שעסק ברמה גבוהה בהוראה בתחום הטכנולוגיה. על ידו ובעזרתו ניתן להכין את המונחים. הא' אירמאי יכול להעיד, כמה הם מעוניינים במונחים אלה. כאשר אנו באים לארגן אנשי מקצועות אחרים המצב שונה. יש סיבה נוספת - התמעטות העניין בעברית בקרב חבורת אנשי המדע. מפרסמים באנגלית, הספרים הם באנגלית. האנשים אינם משוגעים לעברית כמו בדור הקודם, שרצה מונחים בעברית. ברי לי, שאילו היו לנו מזכירים מדעיים הבאים ותובעים, היה המצב שונה, כמו שמצאנו את הא' אבא בנדויד לעבודה ברדיו; הוא הציג תביעות, ואז הגענו גם להישגים.

אני מבקש מן המזכירות להכין רשימה של חברי האקדמיה, הפעילים בוועדות השונות, ולראות, אם יש חברים שהם פנויים. מלבד הוועדות המקצועיות מעסיקה האקדמיה את חבריה במנהלה, בוועדים, כמוסדות שאינם ועדות מקצועיות, ואתם חברים צריכים לבוא לישיבות.

נכון לומר שהחלטות האקדמיה בדקדוק אינן מגיעות לציבור. כל מה שהחליטה האקדמיה עד עכשיו בעניין הקמץ, הפתח, החולם - כל זה נדפס. עותקי החומר הזה משרד החינוך והתרבות רוכש אותם. אני מקווה, שמשרד החינוך גם יצווה להורות לפי זה.

הא' מדן: העברנו למשרד החינוך אלפי תדפיסים של כללי הדקדוק מתוך זיכרונות האקדמיה.

הא' בן-חיים: יש יחס אוהד ונכון מצד משרד החינוך. הם העבירו את הכללים לבתי-הספר. הם דורשים ספרי לימוד לפי הכתיב שנקבע. הדברים אינם מתגשמים במהירות, ויש לכך סיבות.

לפני קום המדינה ישב ועד הלשון, והיו לו שתי ועדות גדולות, אשר הכינו מונחים עבריים למשפט העברי, ולמנהל המדינה העתידה לקום. ברשימה גדולה של תפקידים במדינה קבעו אחד המונחים: "אמרכלות". המציאו את הרשימה לבן-גוריון. כל הרשימה נקברה באיזה מקום, ולא נתפרסמה. המוסד היחיד במדינה שהיה לו מנהל אמרכלי או ועד אמרכלי - היה האקדמיה. כל המדינה לא ידעה מה פירוש

הדבר. לפני כמה שנים חזרו וגילרו את המונח. עכשיו - מטעם נציבות שירות המדינה קיים התפקיד הזה. לא אמת היא, שהמונחים אינם חודרים.

בעניין התעתיק קבענו את כל הכללים, חוץ מכלל אחד, התנועה e. החלטנו החלטה קשה: אם תהיה אפשרות טכנית להכניס בדפוס את הסגול, אז מחייבת החלטה להכניס סגול בתעתיק. זוהי החלטה של המליאה. בתנאי שתהיה בידינו תשובה, שהדבר ניתן להגשמה. זה שנה וחצי יושבים טכנאים על כך, ועד היום לא הגיעה תשובה סופית, אם ניתן לעשות כך בדפוס או לא. האיש שהתעניין במיוחד בנושא היה הא' דותן, והוא נסע לארצות הברית. לעת עתה לא חזר. יש החלטת - ואפשר לפרסם אותה - חוץ מכלל אחד. יכול להיות שנצטרך לפרסמה בלי הכלל הזה, שהרי האפשרות לחכות עד שתימצא תקנה טכנית, צריך שיהיה לה גבול.

אין לומר שמזלולים בעבודת האקדמיה. הרגשתי אחרת. בכל מקום שאני נפגש עם אנשים, אני שומע דברי הוקרה למעשי האקדמיה. ביום מסוים וחשוב מאוד במדינה צלצל אלינו מישהו בשם ראש הממשלה. היא הוצרכה למסור באתו יום הודעה בכנסת, וביקשה לדעת, מהו הביטוי הנכון לעניין מן העניינים שבהודעה המדינית. היה לנו מזל, ובאותו יום היה אפשר לחפש ולמצוא את התשובה הנכונה. להשיג תשובה על דעת האקדמיה - אין זה עניין פשוט. כבר היו לנו ערעורים על כך. מטעם מוסדות שואלים שאלות, ואנו מקבלים שאלות גם ממשד החינוך. אי אפשר אפוא לומר שמזלולים. אם נמצאים עיתונאים מסוימים שכותבים פליטון ומשלבים בו את האקדמיה שלא לטובה, או אם יש אנשים, שיש להם תרעומת על החלטות האקדמיה אי אפשר להסיק מכך מסקנה כללית.

ולעניין המילון ההיסטורי: נשאלה שאלה - מה עושה המילון בחלקים הארמיים בטקסטים שהוא מטפל בהם. במשך שנה עסקנו בלשון התנאים, ושאלה זו לא הייתה אקטואלית. משעברנו לתקופת התלמודים והמדרשים - יש הרבה חומר ארמי שאנו חייבים לקבוע כללי נוהג לגביו. תפקידו של המילון ההיסטורי מוגדר - מילון הלשון העברית, ואשרינו. לפי שעה אנו עוסקים בעברית. הטקסטים שאנו מעבדים נרשמים במחשב, כחלקים הארמיים כעבריים. אבל הארמיים מוקפאים, ואין מטפלים בהם. כלומר אין כותבים בהם ערכים. הם מופרשים כחומר לחוד, כמו השמות הפרטיים, כבוא הזמן, אולי יהיה מוסד שיהיה מעוניין לטפל בארמית, ויוכל לקבל חומר ולפרקו לערכים. אילו באנו לעסוק בארמית, היינו צריכים להעמיד צוות עובדים, היודע היטב ארמית. יש לנו בעיות הרבה בתחום העברית, כאשר אנו צריכים לזהות מלים וצורות. בארמית הבעיה מחייבת צוות עובדים מיוחד, אם אנו רוצים לעשות עבודה מדעית נקייה ומדויקת. כפי שאנו חייבים לעשות. בארמית יש לנו חומר, אבל הוא מוקפא לצורך הטיפול.

המילון היה הראשון, שהשתמש במחשב לצורך מדעי הרוח. במיוחד לצורך הלשון העברית. המחשבים אינם מכוונים לא ללשון, לא למדעי הרוח בכלל, ובוודאי לא ללשון העברית. אפילו לא היו אותיות מתאימות, היה צריך להזמין אותן. נוצרה שיטה. אבל המחשבים משתנים, יש בתחום זה הישגים חדשים, ואפשר לנצל אותם יותר טוב. בתקופה שעברה נעשתה עבודת ידיים הנראית לנו היום מיותרת. שכן היום המחשב מסוגל לעשותה. זה תלוי בטיב המחשבים. והם משתנים, ואנו לומדים להשתמש בהם.

לפני שנים אחדות פנו אלינו וביקשו לעשות ניסיון מסוים בשיטה אחרת. ביקשו מן האקדמיה כסף, עשרות אלפי לירות, כדי להמציא שיטה זו. לאחר בירורים רבים

כאנו לכלל דעה, שאין זה נכון מבחינה מדעית, זאת אומרת מבחינת צורכי עבודתנו ועבודות דומות לשלנו, להעביר מילון כמו מילון אבן-שושן במחשב, וללמד על ידי כך את המחשב לזהות מלים. הייתי בקונגרס למדעי היהדות ונהניתי לשמוע באחת הפגישות, שבאוניברסיטת בר-אילן סטו מן השיטה, שסברו לנהוג בה מקודם, הסוכרים כי אפשר להעמיד מעין מקווה מקורות עבריים מוקלטים למחשב לצרכים שונים אינם אלא טועים טעות גדולה. המחשב אינו קוסם. תחילה צריכה להיות מטרה ברורה, מה רוצים להשיג. צריכה להיות תכנית ברורה. אנו צריכים לעיבוד מעמיק יותר מאחרים, כי אנו צריכים לפרק את המלים לשרשים, וזו בעיה קשה, ואחרים יכולים להיות פטורים ממנה. שיטה אחידה למוסדות שונים בעלי צרכים שונים אינה נראית לנו. המילון יש לו שיטה, שפותחה לצורפו ולצרכים דומים לו ומזמן לזמן צריך להתאים אותה לטכנולוגיה החדשה. איני מאמין, שאפשר להעמיד מחסן מקורות עבריים כולל לכל השימושים.

יש בדינו אוצרות רבים של חומר וכולם על פי כתבי יד. החומר מקוטלג וממוין, כולל קרוב לשלושה מיליון מלים. קרוב למיליון מספרות התנאים. יש לנו ידיעות מעניינות מאוד. אנו יודעים מהו אחוז המלים המקראיות, שיש בכל מסכת ומסכת. מתוך מיליון המלים יש 11% מקראיות, שגם אותן אנו מרכזים לחודש. השאלה היא: באיזו מידה אפשר להעמיד את החומר שבידנו לרשות החוקרים? להדפיס כל 70 הכרכים ללשון תנאים - יחייב הוצאה של מיליון לירות, ואולי יותר. החומר נאגר לצורך מטרה מסוימת; לחיבור המילון ההיסטורי. לצורכי עבודה, שהיא אמנם ציבורית, אבל היא נעשית בבעלות האקדמיה ומטעם המוסדות התומכים בה. האם אפשר למסור לרשות הרבים זאת, לפני שפורסם המילון על ידי האקדמיה? עם הדפסתו של המילון לא ייגרע ערכו של החומר. ישארו באקדמיה אוספים לדורות, כי לא כל החומר ינוצל, ויצוטט במילון, ואותו החומר ייפתח לציבור. אזכיר כי לפני שנתיים התחילו להוציא כרכים של מפעל דומה, גדול בהיקפו, אוצר הלשון הצרפתית. אף מילון זה מכינים בסיוע של המחשב. ביקרתי באותו המפעל, כי רציתי לעמוד על דרכי העבודה שם. יש להם אוספים גדולים, ולא ראיתי שהם מפרסמים את החומר לפני הוצאת המילון. עובדים שם למעלה מ-150 איש רק בשביל התקופה של 200 שנה האחרונות. אחר כך יתחילו לעסוק בתקופה קדומה יותר. לא נוכל להעמיד את החומר שבידנו לכל אדם. אין לנו גם הכלים כדי לעשות זאת, שכן זה מצריך אולמות קריאה ואנשים המופקדים על שמירת החומר. יש לנו טופס אחד, ובו אנו משתמשים לצורך עבודתנו.

לשאלה - איך נושית עזרה למעוניינים - תשובתי: כל מי שפונה בשאלה מסוימת, כל מלומד או כל חבר אקדמיה המעוניין לראות משהו - בטוחני שייכנס למפעל המילון ויקבל תשובה. כבר נתננו עזרה למבקשים. אבל להוציא כרכים של חומר מילוני מובחר לידי אחרים - זו תהיה, לפי הבנתי, מעילה בעצם מפעל המילון. זה חומר שהוכן בעמל רב וכדמים מרובים והמפעל חייב לפרסם את עבודתו מתוך שימוש באותו החומר.

בשלב זה אין לנו דבר מוגמר, אלא נאסף חומר מילוני ל-500 שנות יצירה עברית, שהודפס במדפסת המחשב וכבר הוגה. השיבושים, שנחגלו ע"י הבדיקה טעונים עדיין תיקון.

הא' מלמד: ומה בדבר השימוש כאן?

הא' בן-חיים: יש שני סוגי טרחה: מבקרים מחו"ל, וכן שאלות ובקשות מאנשים שונים. אם יבואו במידה סבירה - לא נהיה קמצנים.

כיצד הוצאנו את בן-סירא? מה הייתה המטרה? רצינו להראות לעולם מה אנו עושים, מה אנו מסוגלים לעשות. ספר זה לא זו בלבד שהוא חשוב כשלעצמו; הוא אף מעניין עולם רחב לא יהודי. עיבדנו את הספר לצרכינו. החלטנו לעשות את הספר הזה כדוגמה לעבודת האקדמיה, מתוך הנחה שלא התאמתה - הואיל והחומר בידנו, דרושה רק התקנתו והכאתו לדפוס. באנו בדברים עם "היכל הספר", שהיה מעוניין בכך. עשינו עמו שותפות של מחצה על מחצה להוצאת הספר. הבאנו בחשבון ההוצאות, את העבודה שהשקענו במשך חודשים כהכנה. האם אפשר לחשב כראוי את מחיר העבודה המדעית שנעשתה במפעל? כל כתב-יד שני אנשים שונים קראוהו פעמיים. בכתב-יד קשים יש הרבה שברון ראש. לאחר שנעשה כל זה, אמרנו: נוציא את הספר. עשינו חשבון שנוכל להוציאו בסכום הקרוב ל-40 אלף לירות. תחילה שקלנו, אם להדפיס זאת בצורה של כתב המחשב. היה ברור, כי בצורה כזו לא ירצו לקנות את הספר ולפי כך יהיה צריך לסדר אותו בדפוס. פירוש הדבר - לפגום בערך עבודתנו, אם נמסרנה לסדר - כאילו עשינו אותה לכתחילה ביד. אולם במשך הזמן נוצרה אפשרות טכנית להפעיל מן המחשב דפוס - וזאת עשינו. אני שומע, שהיום ידועה שיטה קלה יותר ויעילה יותר ממה שהייתה לפני שנה אצלנו בארץ. כל החומר של המחשב הופעל בדפוס. אף על פי כן, לצורך הדפוס, היה עלינו לעשות הרבה עבודה, שלא שיערנו. הזמננו מומחה למחשב, שיעשה תכנית של העברה מן המחשב לדפוס. לאחר ששילמנו לו, עשינו עבודה חדשה מעיקרה. העבודה הקודמת לא הייתה טובה. האנשים לא הבינו בענייני לשון. נעשתה תכנית לתרגם זאת באופן מכני. את הסמלים שאנו משתמשים בהם ללשון רגילה כמו למשל להפוך 7 לפתח קבענו לדוגמה. התרגום הוא מכני ולפיכך אין בעניין זה טעויות.

הספר יצא כמו ספר רגיל והוא כולל את הטקסטים על כל נוסחאותיהם וכל מה שניתן לעשות: רשימות דקדוקיות, פעלים לפי שורשיהם, ניתוח טקסט מכני בלי פירוש. זהו מה שעשינו.

הספר עלה בסופו של דבר, קרוב ל-80 אלף לירות במקום 45 אלף. זמן ההדפסה הוא עניין של ימים מועטים. אבל עד ההדפסה חלף זמן רב. התכנית לספר בן-סירא בלבד לא היה כדאי לעשותה, היא עלתה 20 אלף לירות. אבל אותה תכנית ניתן להשתמש בה בשנייהם לגבי כל ספר אחר.

לא הייתי ממליץ לעשות דבר כזה בקרוב, אם מטרתנו היא המילון, כי כל הדברים שחשבנו שאנו עושים לפי דרכנו (אגב אורחא) - לא היו כך, היה צריך להשקיע עבודה מיוחדת, וזאת לא ידענו תחילה.

השאלה היא, אם מותר לו למפעל, שמוטל עליו להכין את החומר למילון ההיסטורי, לסטות מדי פעם מן המטרה ולהעסיק את העובדים בעניין אחר. מצד שני, נדמה לי כי מזמן לזמן צריך לעשות כזאת, למען ידעו האנשים וידע העולם מה נעשה. בעצם הכנת הספר ראינו, כיצד ניתן להדפיס במישרין חומר האצור במחשב. אני מניח, שכעבור כמה שנים יהיו שינויים.

אני חושב, שהעבודה לגבי ספר בן-סירא הייתה מועטת, אם נביא בחשבון שהטקסט היה מוכן. אולי הייתה זו עבודה של חודשיים. המילון ההיסטורי הוא מפעל מחקרי. לאקדמיה נועדו שני תפקידים: מפעל מחקרי ומפעל מדעי-שימושי. במרכז היה צריך לעמוד מפעל המדע השימושי לדור. אך כאן אנו נתקלים בקושי,

וראשית בעובדה שאין ביכולתנו להשיג אנשים לצורך זה. אולי מן המליאה הזאת תצא תקנה, אם תוכלו להמליץ על אנשים ראויים לעבודה השימושית של האקדמיה. (הא' אירמאי: אולי אנשי האוניברסיטה יכולים לשלוח אנשים).

אם יש תלמיד מוכשר, הריהו רוצה להיות אסיסטנט, דוקטור ופרופסור. נוסף על כך במוסדות האוניברסיטאים הוא מקבל הטבות שונות מלבד המשכורת.

הא' אירמאי: יש לי הצעה לתיקון המצב. כשם שפועלי הנמל או קציני הים השיגו משכורות טובות, כי מספרם מועט, ואנו תלויים בהם - כך גם כאן, אם פעולתנו בעתיד תלויה בכך, עלינו לדאוג שאנשים יקבלו משכורות טובות בלא שיהיו קשורים בכבלי התקשי"ר. ברגע שקשה להשיג אנשים, ועבודתנו תלויה בכך, אולי צריך לתת להם תנאים מיוחדים. תנאים מיוחדים למועמדים מתאימים.

הא' בן-מנחם: מה שהושקע במילון - זה כסף רב שבא מן החוץ. ומה שנוגע לממשלה - היא נתנה תקציבים, שבשנים שעברו הגיעו ל-80% של תקציב האקדמיה. היום זה רק 55%. הכספים למילון באים משלושה מקורות: קרן אבי-היישוב, קרן הזיכרון ומוסד ביאליק. התנאי שכל אחת מהקרנות האלה מציגה הוא - שהאקדמיה תשקיע כאותו חלק שנותנת הקרן. כספים אלה אינם קבע. האקדמיה נותנת לעובדים ביטוח, קביעות בעבודה, תנאים סוציאליים, פנסיה וכדומה. אתה בא ואומר: תשלמו משכורות מיוחדות. שאל תחילה, אם לא חיסלנו ענף מסוים כדי לשלם השנה משכורת. הפסקנו את דפי "למד לשונך". עלינו להכניס 25 אלף לירות מדי שנה לקרן לצורך מחקרים. חוששני שלא יוכלנו לעשות זאת השנה. היכן נקצץ בהוצאה? אנו נאבקים עם הממשלה על תוספות. אמרנו לשר החינוך: אתם עשיתם את היוקר; אנו הגשנו אומדן לפי מה שהיה ידוע לנו; תנו לנו עכשיו את ההפרש. עד היום לא קיבלנו.

הא' ברוידא: שמענו דברים מעניינים ומאלפים, אך לא די בזעקה ובבכי. דומני שהגיעה השעה להסיק מסקנות - לגבי השאלה המרכזית של עבודת האקדמיה - מקומה במדינה, התאמתה לצורכי הדור מצד היקף העבודה, קצב העבודה וכיווני העבודה. אני מציע, שתהיה אחת הישיבות הקרובות מוקדשת - ולא אגב שאילתות - לבעיית בדיק הבית של האקדמיה כדי להתאים אותה לצורכי הדור, הן מבחינת תקנת הלשון והן מבחינת המחקר השימושי וההיענות לצרכים בתחומים השונים של החיים והמחשבה. כשאתה בודק את רשימת הוועדות שלנו, אתה מוצא שדווקא אותם תחומים שבהם משתקף ביטוי המחשבה, ומהם מושפע ביותר תהליך התפתחותה של הלשון לחיוב ולשלילה - העיתונות לשלוחותיה, מדעי החברה והמדינה - אין ועדות לעיקוב, למחקר ולהתערבות בשעת הצורך. כללו של דבר, הוועדות לאותם עניינים, שהם ה"קובעים" במשא ומתן האינטלקטואלי והחברתי יום יום, אינן קיימות.

אני מציע אפוא להקדיש באחת ההזדמנויות הקרובות ישיבה שלמה לבעיה זו ולהכין את הדיון כהלכה. יש לבדוק לאור הניסיון את תוכנה ומשימותיה של האקדמיה, ויש להסיק מסקנות מעשיות ותקציביות. אין טעם להיאנח על קטנותו של התקציב. יש להציג את הדברים על רמה כזו, שהגדלתו תתחייב ממילא. ואם לא תבין הממשלה את חשיבות העניין, יהיה מקום לשקול את דרכי המאבק הפומבי על אקדמיה המסוגלת למלא את שלחותיה, ושאינה נידונה לשבת בקרן זווית או להיגרר אחר המאורעות בלא יכולת פעולה.

הא' מלצר: מהי הקצבתה של המדינה לתקציב השנתי של האקדמיה?

הא' אברמסון: בעת הדיון על התקציב נמסר דין וחשבון מפורט.

הא' בן-מנחם: 600 אלף (הא' בן-חיים: מתוך 1,100,000 ל"י)

הא' מלצר: יש לדרוש 6 מיליונים, שישפיקו לכל הפעולות של המוסד הנכבד הזה.

הא' ייבין: הודעה אישית קצרה:

מתוך התשובות אני מבין, שהאדונים בן-חיים ואברמסון ואנוכי רואים את הדברים מנקודות מבט שונות, שאינן תואמות זו את זו. איני יכול להמשיך בתפקידי בוועד המינוח, ואני מבקש לקבל את התפטרותי מראשות ועד זה.

הא' אברמסון: שמענו את דבריך, אך לא כאן המקום לדבר על התפטרות. אין מתפטרים דרך אגב. צריך לדון בכך תחילה. נדון בדבריו של הא' ברוידא, שמא נוכל לקבוע ישיבה מיוחדת לדברים שהעירות, אף על פי שהדבר נדון בישיבות רבות של המליאה, ולא הגענו לכל אפשרות של הגדלת תקציבים.

ג. הא' אברמסון: כולנו קיבלנו את החומר על בחירת חברים וחברים-יועצים. אני רוצה להזכיר, שכרגיל, היה עלינו להגיש המלצות לבחירת חברים חדשים לישיבה זו. איני יודע, כמה המלצות הוגשו. איני יודע, כמה חברים נענו לבקשה. לפי הדין מקימים ועדה, שהיא מסננת את המלצות. אם קיבל חבר המלצה של חבר אחד של האקדמיה, ממילא אין לו זכות לעמוד לבחירה, כי לפי הדין צריכים להמליץ על מועמד שלוש חברים. עיקר העבודה של הוועדה - לסנן את המלצות שלא זכו בשלוש חתימות ולא יותר.

עד כאן הייתה ועדה שחבריה היו האדונים בן-חיים, אורבך, דותן, מלצר ואברמסון. הא' דותן בחר'ל. נשאר ארבעה חברים של הוועדה הקודמת. אבקש רשות מן האקדמיה להציע למליאה, שאותם חברים, ששימשו בוועדה הקודמת ישמשו גם הפעם כחברי הוועדה לצורך הבחירות.

הם יגישו לישיבה הבאה של המליאה דו"ח מלא, כמה חברים עברו את מחסום הקולות.

ההצעה נתקבלה.